

Jarosław STULCZEWSKI*

**TADEUSZ MARIAN KOBUSIEWICZ (1905–1979)
– WYBITNY PROFESOR WETERYNARII, KAPITAN WP,
ZAŁOŻYCIEL ZAKŁADU PRYSZCZYCY PAŃSTWOWEGO
INSTYTUTU WETERYNARYJNEGO**

Tadeusz Marian Kobusiewicz urodził się 1 kwietnia 1905 r. o godzinie 6 po południu w Szadku, w domu nieopodal kościoła parafialnego, przy ul. Kościelnej 11. Był synem Teofila i Heleny z Jędrzejewskich. Chrzest w obrządku rzymskokatolickim przyjął 16 kwietnia 1905 r. w miejscowym kościele parafialnym pw. św. Jakuba Apostoła. Rodzicami chrzestnymi dziecka zostali Aleksander Jankowski i Michalina Garczyńska. W akcie urodzenia czytamy: *Dziecku temu, na chrzcie świętym, w dniu dzisiejszym, nadano imię Maryan*¹. Później przyjęła się forma imienia Tadeusz, takie też imię dopisano do aktu innym charakterem pisma. Przypuszczalnie powodem był fakt, że trzy lata wcześniej 5 października 1902 r. Teofilowi i Helenie urodził się syn, którego nazwali imieniem Marian Tadeusz², a który wkrótce zmarł, jeszcze przed narodzinami Tadeusza.

* Jarosław Stulczewski, działacz społeczno-kulturalny, członek Grupy Rekonstrukcji Historycznych „Złoty Krzyż” w Zduńskiej Woli, 98-220 Zduńska Wola, ul. Złotnickiego 23.

¹ Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Łodzi (dalej: WAPŁ), Parafia Szadek, Akt urodzenia, nr 120/1905.

² W akcie czytamy: *Działo się w osadzie Szadek, dwudziestego piątego września/ ósmego października tysiąc dziewięćset drugiego roku o godzinie dziewiątej rano. Stawił się Teofil Kobusiewicz, stolarz z Szadka, lat trzydzieści siedem, w towarzystwie Feliksa Cypryńskiego, tkacza, lat dwadzieścia pięć i Adama Spalińskiego, stolarza, lat czterdzieści dwa, obu z Szadka i okazał Nam dziecko płci męskiej, oświadczając, że urodziło się ono w Szadku, dwudziestego drugiego września/ piątego października, tego roku, o godzinie czwartej rano, z jego ślubnej żony Heleny z domu Jędrzejewskiej, lat trzydzieści. Dziecku temu, na chrzcie świętym w dniu dzisiejszym, nadano imiona Maryan Tadeusz, a chrzestnymi jego byli Adam Spaliński i Konstancja Adamowicz. Akt ten, oświadczającemu i świadkom niepiśmiennym przeczytany, przez Nas tylko podpisany. Ks. Prosper Bukiewicz. Zob. WAPŁ, Parafia Szadek, Akt urodzenia, nr 229/1902.*

Fot. 1. Prof. dr Tadeusz Marian Kobusiewicz
Źródło: ze zbiorów Państwowego Instytutu Weterynaryjnego
– Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach

Ojciec Tadeusza był z zawodu stolarzem. Urodził się w 1864 r. w Szadku jako syn Stanisława i Emilii z Wagnerów. 21 listopada 1887 r. zawarł w rodzinnym mieście małżeństwo z Heleną Jędrzejewską³ (hafciarką), urodzoną w 1869 r. w miejscowości Chwałborzyce (pow. łęczycki)⁴. Była ona córką Szymona i Franciszki z Będkowskich. Oprócz syna Tadeusza, mieli jeszcze dziewięcioro dzieci urodzonych w Szadku: Jana Władysława (ur. 26 czerwca 1880 r.), Mariana Teofila (ur. 26 czerwca 1890 r., zm. 4 września 1890 r.), Sabinę Stanisławę (ur. 1 listopada 1892 r.), Florentynę (ur. 4 maja 1894 r., zm. 20 listopada 1955 r.)⁵, Józefa Aleksandra (ur. 29 maja 1896 r., zm. 9 grudnia 1906 r.), Antoniego Zygmunta (ur. 10 czerwca 1898 r.), Helenę (5 czerwca 1900 r., zm. niedługo po zakończeniu

³ WAPŁ, Parafia Szadek, Akt małżeństwa, nr 58/1887.

⁴ Chwałborzyce – wieś położona w woj. łódzkim, w pow. łęczyckim, w gm. Świnice Warckie.

⁵ Florentyna Kobusiewicz chorowała na depresję i 20 listopada 1955 r. utopiła się w studni przy ul. Wilamowskiej w Szadku. W 1912 r. wyszła za mąż w Szadku za starszego felczera weterynarii Franciszka Podwysockiego (ur. 27 października 1885 r. w Starej Rawie, zm. 17 stycznia 1959 r.) i z nim miała trójkę dzieci urodzonych w Szadku: Marię (ur. 1 września 1919 r., zm. 26 maja 2006 r. w Zduńskiej Woli), Stanisława (ur. 25 marca 1921 r.) i Mariana (ur. 8 kwiecień 1923 r., zm. 2 lutego 1991 r. w Łodzi); USC Szadek, Akt zgonu, nr 24/1955, 4/1959.

wojny w 1945 r.)⁶, Mariana Tadeusza (ur. 5 października 1902 r., zm. 6 października 1903 r.), Stanisława (ur. 1 kwietnia 1907 r., zm. 12 stycznia 1944 r.)⁷. Praktycznie wszystkie dzieci Teofila i Heleny były mało odporne na choroby. Większość urodziła się ze schorzeniami, a tylko dwójce udało się założyć rodzinę – Tadeuszowi i Florentynie.

Teofil w latach 1903–1914 pełnił funkcję podstarszego Cechu Stolarzy w Szadku. Tytuł mistrza stolarskiego uzyskał 12 października 1908 r. 18 lutego 1921 r. w Szadku zmarła żona Teofila i matka Tadeusza – Helena⁸. Od 28 sierpnia 1928 r. Teofil prowadził zakład stolarski w swoim domu przy ul. Kościelnej 11⁹. W 1928 r. był inicjatorem przyłączenia Cechu Stelmarskiego do Stolarskiego ze względu na małą liczebność majstrów stolarskich. Jako jeden z trzech członków założycieli, utworzył Cech Stolarsko-Kołodziejski w Szadku, w którym pełnił funkcję skarbnika. 18 kwietnia 1937 r., w myśl ustaleń o utworzeniu jednego Cechu Chrześcijańskiego, podpisał się pod uchwałą likwidacji Cechu Stolarsko-Kołodziejskiego¹⁰. Po śmierci żony zamieszkał w swoim domu razem z Seweryną Kurzawińską (ur. 24 kwietnia 1887 r. w Turku, córką Piotra i Elżbiety z Wróblewskich), wdową po Bronisławie Walkowskim, z którym miała córkę Aurelię (ur. 1915 r.). Teofil zmarł zaraz po wyzwoleniu Szadku – 22 marca 1945 r.¹¹. Pochowany został we wspólnym z żoną grobie na cmentarzu św. Wawrzyńca w Szadku¹². Niedługo po nim, bo już 30 kwietnia zmarła córka Seweryny z pierwszego małżeństwa – Aurelia¹³. Seweryna zaś zmarła 17 kwietnia 1950 r. w Szadku¹⁴.

⁶ Helena Kobusiewicz chorowała na zwyrodnienie kręgosłupa.

⁷ Stanisław Kobusiewicz, chory na epilepsję, zmarł 12 stycznia 1944 r. podczas leczenia w Szpitalu Psychiatrycznym w Warcie i tam też został pochowany. W relacji Stanisława Podwysockiego miał częste napady choroby, nawet podczas mszy św. w kościele. USC Warta, Akt zgonu: nr 24/1944, relacja Stanisława Podwysockiego.

⁸ USC Szadek, Akt zgonu, nr 30/1921.

⁹ Z relacji Stanisława Podwysockiego dowiadujemy się, że warsztat stolarski Teofila Kobusiewicza zajmował całą prawą połowę domu. Z ulicy wchodziło się do budynku (do sieni). Po prawej stronie znajdował się warsztat stolarski, a po lewej kuchnia, pokój i spiżarnia. W podwórzu, za domem po prawej stronie była oficyna, w której mieszkała chora córka Helena.

¹⁰ WAPŁ, Oddział w Sieradzu (dalej: OS), Cechy miasta Szadku 1649–1939, sygn. 82/14, 17, 18.

¹¹ USC Szadek, Akt zgonu, nr 41/1945.

¹² Grób znajduje się w prawej części cmentarza. Obecnie grób jest odnowiony, dzięki Stanisławowi Podwysockiemu. Na płycie grobu napis: *Grób Rodziny Kobusiewiczów i Podwysockich*. Niestety nie można obecnie określić, ile osób zostało w nim pochowanych. Wiadomo, że spoczywają w nim: Teofil Kobusiewicz z żoną Heleną, córki Helena i Florentyna z mężem Franciszkiem, Maria Gralak i niejaki Oskierka Kobusiewicz – uczestnik wojny polsko-bolszewickiej (według relacji Stanisława Podwysockiego). Po prawej stronie rodzinnego grobu został pochowany Marian Podwysocki, a po lewej Adam Eugeniusz Kobusiewicz (ur. 9 grudnia 1902 r., zm. 7 stycznia 1980 r.) – rolnik z Wielkiej Wsi, syn Adama – brata Teofila.

¹³ USC Szadek, Akt zgonu, nr 65/1945.

¹⁴ USC Szadek, Akt zgonu, nr 5/1950.

Fot. 2. Dom przy ul. Kościelnej 11 w Szadku, w którym urodził się Tadeusz Marian Kobusiewicz. Jest to drewniany budynek, z murowaną elewacją frontową i wschodnią połową budynku od podwórza, na rzucie prostokąta, kryty dachem dwuspadowym, o układzie kalenicowym

Źródło: fot. J. Stulczewski, 2012; E. Hryniak, *Studium historyczno-konserwatorskie miasta Szadek*, Kielce 1989

W latach 1912–1916 Tadeusz Kobusiewicz uczęszczał do czteroklasowej szkoły powszechnej w Szadku. Następnie wyjechał do Warszawy i podjął naukę w Gimnazjum Towarzystwa im. Jana Zamoyskiego. Zamieszkał u swojej ciotki przy ul. Puławskiej w Warszawie. Ciężkie warunki materialne spowodowały, że ucząc się w gimnazjum wieczorami, pracował jako pomocnik drukarski, introligator i korepetytor. Po ukończeniu gimnazjum w 1924 r., podjął studia na Wydziale Weterynaryjnym Uniwersytetu Warszawskiego. Z uwagi na trudną sytuację materialną wystąpił o stypendium Ministra Spraw Wojskowych. W czasie studiów specjalizował się w mikrobiologii, pozostając pod opieką prof. dr. Zygmunta Szymanowskiego¹⁵, kierownika Katedry Mikrobiologii, w której pełnił funkcję asystenta (od 1 lutego 1926 r.). 1 czerwca 1928 r. uzyskał absolutorium i został powołany do odbycia obowiązkowej służby wojskowej w Szkole Podchorążych

¹⁵ Zygmunt Szymanowski (1873–1956), lekarz bakteriolog, działacz socjalistyczny i społeczny; prof. uniwersytetu w Warszawie i Łodzi (jego współorganizator); członek Państwowej Akademii Nauk; w czasie okupacji niemieckiej przewodniczący Rady Politycznej Polskich Socjalistów; główne jego prace dotyczą zagadnień biochemicznych (podłoża rozwoju bakterii i zmienności drobnoustrojów).

Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu. Szkołę podchorążych ukończył 22 kwietnia 1929 r. w stopniu plutonowego i został skierowany do 1 Pułku Szwoleżerów Józefa Piłsudskiego w Warszawie¹⁶. Tutaj zdał resztę egzaminów i 11 czerwca 1929 r. uzyskał dyplom lekarza weterynarii.

14 listopada 1929 r. T. Kobusiewicz został przeniesiony do rezerwy i podjął pracę jako samorządowy lekarz weterynaryjny w Łodzi. Tam ożenił się z Genowefą Pająk (ur. 15 sierpnia 1905 r. w Łodzi, córką Franciszka i Stanisławy z Kukowskich¹⁷).

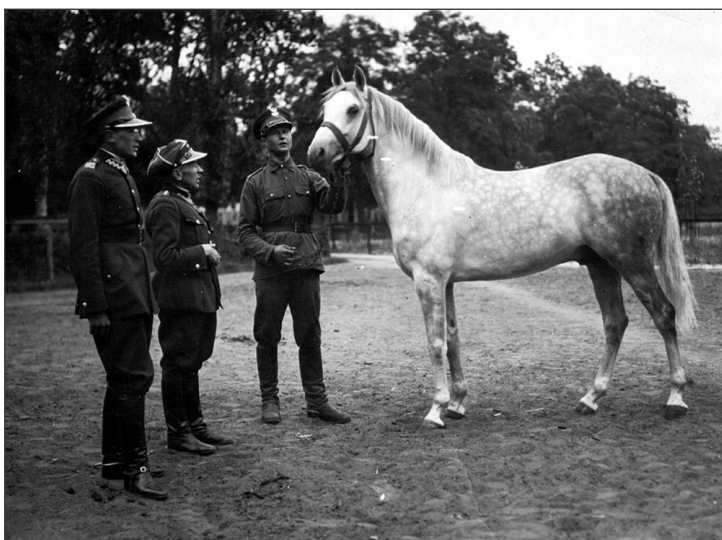
1 czerwca 1930 r., jako były stypendysta powołany do wojska, został kierownikiem laboratorium bakteriologicznego w Wojskowej Pracowni Weterynaryjnej w Warszawie w stopniu podporucznika lekarza weterynarii. Otrzymał wojskowe mieszkanie przy ul. Ratuszowej. 1 maja 1933 r. został mianowany ze starszeństwa porucznikiem. W okresie od 1 listopada 1933 r. do 1 lutego 1934 r. odbył trzymiesięczny kurs dokształcający dla lekarzy weterynarii organizowany przez Centrum Weterynaryjne, a następnie czteromiesięczny Wyższy Kurs Bakteriologii, Parazytologii i Nauki o Odporności w Państwowym Zakładzie Higieny w Warszawie (od 1 lutego do 1 maja 1934 r.).

18 października 1934 r. uzyskał tytuł doktora medycyny weterynarii, przedstawiając rozprawę na temat *Znaczenie miana antytoksycznego surowicy zwierząt uodpornionych anatoksyną tężcową dla oceny wartości antygenowej anatoksyny*. Promotorem pracy był prof. dr Z. Szymanowski. Praca ta, oparta na wynikach wieloletnich doświadczeń, umożliwiła masowe zapobiegawcze szczepienia anatoksyną zwierząt i ludzi. T. Kobusiewicz, współpracując nadal z prof. Z. Szymanowskim, poświęcił się produkcji anatoksyny tężcowej i jako pierwszy z polskich lekarzy weterynarii uodpornił sukcesywnie przeciw tężcowi wszystkie konie w Wojsku Polskim. Po kilkuletnich studiach w latach 1934–1938 r. przeprowadził szczepienie zapobiegawcze przeciw tężcowi wszystkich koni w Armii Polskiej. Ponad 70 tys. koni zostało dwu- i trzykrotnie zaszczepionych anatoksyną tężcową z dodatkiem zmielonej tapioki. Po trzykrotnym szczepieniu nie zachorował ani jeden koń, a problem tężca w Wojsku Polskim przestał istnieć¹⁸. Tadeusz Kobusiewicz współpracował także z prof. Stanisławem Saskim, Jerzym Morzyckim i Stetkiewiczem z Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie.

¹⁶ S. Radomyski, *Zarys historii Szkoły Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu 1926–1939*, Pruszków 1992, s. 52.

¹⁷ Rodzice Genowefy Pająk, z męża Kobusiewicz – ojciec Franciszek Pająk – zm. 5 lutego 1939 r. w wieku 68 lat w Łodzi, a matka Stanisława Kukowska – zm. 24 kwietnia 1931 r. w wieku 59 lat również w Łodzi.

¹⁸ T. Kobusiewicz, *25-lecie odkrycia anatoksyny przez Gastona Ramona*, „Medycyna Weterynaryjna” 1950, nr 2, s. 81–82.

Fot. 3. Ćwiczenia w 1 Pułku Szwoleżerów Józefa Piłsudskiego w Warszawie, lipiec 1929. Stoją od lewej: plut. podch. Tadeusz Kobusiewicz, kpt. Karol Korabiowski (mjr Wojska Polskiego, ur. 18 października 1880 r. w Zabierzowie, żołnierz I i II wojny światowej, zginął w obozie koncentracyjnym Stutthof w styczniu 1945 r.; pochowany na cmentarzu św. Tomasza w Nowym Mieście Lubawskim). Na zdjęciu widoczny biały ogier „Grunwald” – własność marsz. J. Piłsudskiego

Źródło: ze zbiorów Jacka Gralaka

1 stycznia 1936 r. T. Kobusiewicz został mianowany kapitanem. W latach 1937–1939 był sekretarzem i korektorem redakcji „Wojskowego Przeglądu Weterynaryjnego”.

Od 1 stycznia do 1 kwietnia 1939 r. odbył trzymiesięczny staż naukowy w Wielkiej Brytanii. Przebywał w zakładach bakteriologicznych w Londynie, Weybridge, Cambridge i Aldershot, a zdobyte doświadczenia zamierzał przenieść do Polski. Przed wybuchem II wojny światowej był już liczącym się w kraju autorytetem w dziedzinie weterynarii. Do 1939 r. opublikował drukiem dziewięć prac. 13 lipca 1939 r. urodziła mu się w Warszawie jedyna córka – Jolanta Ewa¹⁹.

¹⁹ Jolanta Ewa Kobusiewicz, ur. 13 lipca 1939 r. w Warszawie. Po zakończeniu okupacji podjęła naukę w siedmioklasowej szkole podstawowej, którą ukończyła w Gorzowie Wielkopolskim. Następnie uczęszczała do I Liceum Ogólnokształcącego im. Kazimierza Wielkiego w Zduńskiej Woli, gdzie uzyskała maturę w 1956 r. Po pierwszym roku studiów prawniczych w Łodzi przeniosła się do Studium Języków Obcych i Scenografii, które ukończyła w 1959 r.; 7 listopada 1959 r. wyszła za mąż za Józefa Hermanowicza. Pracowała w handlu zagranicznym w Warszawie, gdzie mieszka do dzisiaj.

Pod koniec sierpnia 1939 r. T. Kobusiewicz został zmobilizowany i wziął udział w kampanii wrześniowej. 19 września przekroczył granicę rumuńską i dostał się do niewoli sowieckiej. Wkrótce uciekł z obozu i przedostał się na terytorium Francji, gdzie 18 stycznia 1940 r. zgłosił się do armii gen. W. Sikorskiego. Został przydzielony jako lekarz weterynarii do 201 Pułku Artylerii Ciężkiej I Dywizji Grenadierów. Po zażartych walkach na odcinku Saary, po kapitulacji armii francuskiej, dostał się 22 czerwca 1940 r. do niewoli niemieckiej. Początkowy okres niewoli spędził w szpitalu dla jeńców w Strasburgu (Francja). 11 lutego 1942 r. został wywieziony do Oflagu XII-A w Hadamar koło Limburga (Niemcy), a następnie 22 maja 1942 r. trafił do Oflagu VII-A w Murnau koło Monachium w Bawarii (Niemcy). Otrzymał numer obozowy 1580²⁰. 29 kwietnia 1945 r. został wyzwolony przez jeden z oddziałów amerykańskiej 12 Dywizji Pancernej gen. mjr. Rodericka R. Allena, podporządkowanej czasowo 3 Armii gen. George’a Pattona.

Fot. 4. Kpt. dr Tadeusz Marian Kobusiewicz jako jeńiec (nr 1580) w niemieckim Oflagu VII-A w Murnau

Źródło: ze zbiorów Jolanty i Józefa Hermanowiczów

²⁰ Biuro Informacji i Poszukiwań Polskiego Czerwonego Krzyża.

Fot. 5. Oficerowie polscy w niemieckim Oflagu VII-A w Murnau. Trzeci od lewej stoi kpt. dr Tadeusz Marian Kobusiewicz

Źródło: ze zbiorów Jolanty i Józefa Hermanowiczów

3 lipca 1945 r. T. Kobusiewicz przyjechał do Paryża celem demobilizacji z armii francuskiej. W czasie pobytu w Paryżu odbył staż naukowy w Instytucie Pasteura oraz w jego filii w Garches. 8 marca 1946 r. powrócił do kraju i zgłosił się do służby wojskowej. Przyjechał do Łodzi, do mieszkania Marii Cichockiej²¹, siostry żony, gdzie przebywała jego żona, wraz z siedmioletnią córką, wysiedlona z Bielń (dzielnicy Warszawy) po powstaniu warszawskim w 1944 r.

15 maja 1946 r. T. Kobusiewicz został przydzielony do pracy w Państwowym Instytucie Weterynaryjnym i objął stanowisko kierownika nowo tworzonego Oddziału w Gorzowie Wielkopolskim, gdzie zamieszkał przy ul. Dzierżyńskiego (obecnie Pułaskiego). Zwolniony ze służby wojskowej 18 listopada 1946 r. został przeniesiony do rezerwy w stopniu kapitana lekarza weterynarii. 10 lutego 1947 r. T. Kobusiewicza mianowano zastępcą dyrektora Państwowego Instytutu Weterynaryjnego – Oddział w Gorzowie Wielkopolskim. W czasie siedmioletniej pracy na tym stanowisku zorganizował i rozbudował gorzowską placówkę, która stała się jednym z najlepszych zakładów tego typu w kraju. Jednocześnie nie zaniedbywał pracy naukowej i dydaktycznej. Wykładał na kursach weterynarii lekarskiej i pomocniczej organizowanych w województwach: zielonogórskim, szczecińskim, poznańskim, gdańskim i wrocławskim. Uczestniczył w zjazdach i publikował kolejne prace naukowe. Prowadził masowe doświadczenia nad

²¹ Maria Pająk, z męża Cichocka – ur. 14 stycznia 1900 r. w Łodzi, zm. 25 czerwca 1959 r. w Łodzi.

szczepionką różycową A. Stauba²² i E. Trauba²³ (na terenie woj. zielonogórskiego) oraz nad szczepionką przeciwpryszczycową²⁴ (na obszarze woj. poznańskiego i łódzkiego).

W 1950 r. T. Kobusiewicz wyjechał do NRD do Instytutu Badania Zaraźliwych Chorób na wyspie Riems w celu zapoznania się z metodyką zwalczania różycy świń, ze szczególnym uwzględnieniem produkcji i stosowania nowej szczepionki Trauba²⁵, którą postanowił dokładnie przebadać i wypróbować w Polsce. W związku z tym przeprowadził w terenie próby laboratoryjne na dużym materiale doświadczalnym (16 677 sztuk trzody chlewnej w Państwowych Gospodarstwach Rolnych, tuczarniach i gospodarstwach indywidualnych). W dniach 21–26 maja 1951 r. oraz 20–25 maja 1957 r. jako delegat Ministerstwa Rolnictwa reprezentował Polskę na XIX i XXV Międzynarodowym Kongresie Epizootycznym (Office International des Epizooties) w Paryżu. Podczas XX Kongresu tej organizacji w 1952 r. wygłosił referat programowy *L'immunisation contre le rouget du porc avec le Vaccin Unique selon Staub* (Uodpornianie przeciwko różycy trzody chlewnej szczepionką Stauba), a podczas pobytu we Francji w 1957 r. odwiedził dwa ośrodki: Instytut Pryszczycy w Lyonie oraz Instytut Produkcji Szczepionek i Surowic im. dr. Ch. Merieux w Marcy-L'Etoile²⁶.

W związku z wybuchem pryszczycy w woj. zielonogórskim we wrześniu 1951 r. T. Kobusiewicz zainicjował utworzenie placówki mającej na celu diagnozowanie i unowocześnienie metod walki z tą chorobą²⁷. Zwrócił się w tej sprawie do Centralnego Zarządu Weterynarii Ministerstwa Rolnictwa (którego dyrektorem był dr Stanisław Kruss). Na mocy zarządzenia Ministerstwa Rolnictwa z 13 października 1951 r. przy Gorzowskim Oddziale Instytutu Weterynarii

²² A. Staub – profesor Wydziału Weterynarii Instytutu Pasteura w Paryżu.

²³ Erich Traub (1906–1985) – niemiecki lekarz weterynarii i naukowiec-wirusolog, który specjalizował się w pryszczycy i pomorze bydła oraz rzekomym pomorze drobiu. Podczas II wojny światowej pracował dla Heinricha Himmlera jako szef laboratorium biologicznego w obiekcie zlokalizowanym na wyspie Riems w Niemczech. Po wojnie był profesorem Instytutu Badania Zaraźliwych Chorób na wyspie Riems.

²⁴ Pryszczycza – ostra, bardzo zaraźliwa choroba wirusowa zwierząt racicowych hodowlanych i dzikich. Zwana także zarazą pyska i racic. Uważana za najgroźniejszą chorobę zwierząt. Jej wystąpienie paraliżowało handel światowy zwierzętami i produktami pochodzenia zwierzęcego. Choroba ta przyczyniała się do ogromnych strat ekonomicznych.

²⁵ T. Kobusiewicz, J. Parnas, *Wrażenia z podróży naukowej do Niemieckiej Republiki Demokratycznej*, „Medycyna Weterynaryjna” 1950, nr 10, s. 572.

²⁶ T. Kobusiewicz, *Sprawozdanie z pobytu we Francji w Instytucie Pryszczycy w Lyonie i Instytucie im. D-ra Merieux w Marcy-L'etoile*, „Medycyna Weterynaryjna” 1957, nr 11, s. 701.

²⁷ Pierwsze ogniska pryszczycy w okresie powojennym stwierdzono w Polsce 29 września 1951 r. w pow. Żary w woj. zielonogórskim i niemal równocześnie w pow. pyrzyckim woj. szczecińskiego. Wkrótce potem pojawiły się następne ogniska pryszczycy w woj. wrocławskim i w niektórych powiatach woj. olsztyńskiego. Zob. T. Kobusiewicz, H. Dzióbkiewicz, Cz. Baranowski, *Występowanie typów zarazka pryszczycy w czasie epizooji 1951–1954*, „Medycyna Weterynaryjna” 1955, nr 6, s. 336.

powstał ośrodek naukowy badań nad pryszczycą. Funkcję kierownika powierzono dr. T. Kobusiewiczowi, który niezwłocznie przystąpił do organizacji placówki oraz przygotowania materiałów niezbędnych do opracowania instrukcji dotyczącej nadsyłania do badań materiałów od zwierząt chorych lub podejrzanych o pryszczycę. Dodatkowo pełnił funkcję dyrektora (od 1 lutego do 30 czerwca 1952 r.), a później dyrektora technicznego (od 1 lipca 1952 r.) Zakładów Przemysłu Bioweterynaryjnego „Biowet”. W latach 1951–1952 przygotowywał instrukcję pobierania krwi i otrzymywania surowicy od ozdrowieńców²⁸, której skuteczność udowodnił w praktyce na terenie miasta Witkowo (woj. wielkopolskie, pow. gnieźnieński) podczas akcji zapobiegania pryszczycy. W konsekwencji Departament Weterynaryjny wprowadził masowe pobieranie krwi od ozdrowieńców i szerokie stosowanie tak pozyskiwanej surowicy, co pozwoliło na zapobieganie chorobie lub łagodzenie jej przebiegu. Osiągnięcia te sprawiły, że T. Kobusiewicz został przez Ministerstwo Rolnictwa wyróżniony nagrodą naukową (4 grudnia 1952 r.). W końcu 1952 r. odbył krótki staż naukowy w miejscowości Terezin w Czechosłowacji, gdzie w jednym z zakładów podpatrzył produkcję szczepionek pryszczycowych. Po tej wizycie resort rolnictwa postanowił utworzyć pierwszy w kraju Zakład Wirusologiczny badań nad pryszczycą, przy czym miał on być zlokalizowany w Anielinie pod Warszawą lub w Zduńskiej Woli. 1 kwietnia 1953 r. ostatecznie wybór padł na Zduńską Wolę, gdzie utworzono Dział Pryszczycy Instytutu Weterynarii, a T. Kobusiewicz, jako jedyny w Polsce tak wysoko kwalifikowany w tej dziedzinie specjalista, objął stanowisko kierownika Zakładu. Decyzja o utworzeniu Zakładu zapadła w okresie, kiedy w Polsce szalała pryszczycą, toteż konieczny był pośpiech. Na potrzeby Zakładu Pryszczycy w Zduńskiej Woli (Oddział Instytutu Weterynarii w Puławach) przekazano obiekty byłej rzeźni przy ul. Wodnej. Prawdopodobnie do wyboru Zduńskiej Woli przyczynił się sentyment Kobusiewicza do położonego nieopodal rodzinnego Szadku, w którym bywał on częstym gościem, odwiedzając dom rodziny swojej siostry Florentyny Podwysockiej przy ul. Wilamowskiej (w 1952 r. został ojcem chrzestnym Jacka Gralaka, wnuka siostry Florentyny).

Pośpiesznie przygotowano dokumentację pozwalającą na adaptację i rozbudowę pomieszczeń rzeźni, niezbędnych do urządzenia kilku odizolowanych od siebie pracowni. W pierwszej kolejności uruchomiono pracownię diagnostyczną, wytwarzającą surowice diagnostyczne i wyprodukowano w oparciu o szczep krajowy szczepionkę monowalentną przeciwpyszczycową, której skuteczność wypróbowano laboratoryjnie. Za pomyślne ukończone prace badawcze i wdrożeniowe 6 listopada 1954 r. T. Kobusiewicz został ponownie wyróżniony przez ministra rolnictwa Edmunda Pszczółkowskiego nagrodą naukową.

Dział Pryszczycy Instytutu Weterynarii został przemianowany 23 grudnia 1955 r. na Zakład Pryszczycy Instytutu Weterynarii, którą to nazwę 2 czerwca

²⁸ Ozdrowieniec – w medycynie, zwierzę lub osoba, u której ustąpiły objawy choroby zakaźnej.

1966 r. zmieniono na Zakład Badania Pryszczycy Instytutu Weterynarii. W skład Zakładu wchodziły (według stanu na lat siedemdziesiątych)²⁹:

– Pracownia Diagnostyczna (Serologiczna) – kierownik lek. weterynarii Hanna Dzióbkiewicz;

– Pracownia Szczepionek (Biochemiczna) – kierownik mgr chemii dr Stefan Szkilnik (magazyn wyprodukowanych i skontrolowanych szczepionek przeciwpryszczycowych – nadzór dr Wiesława Łabęcka);

– Pracownia Hodowli Komórkowej (Tkankowej) – kierownik doc. dr Jerzy Wiśniewski;

– Pracownia Zarazka Typu A – kierownik dr Wiesława Łabęcka;

– Pracownia Zarazka Typu C.

Pozostałe jednostki administracyjne i pomocnicze to:

– gabinet kierownika Zakładu Pryszczycy – kierownik prof. dr Tadeusz Kobusiewicz (sekretariat – Wiesława Styczyńska);

– księgowość – Aleksandra Styczyńska;

– biblioteka naukowa – kierownik dr Wiesława Łabęcka;

– pomieszczenie hodowli zwierząt laboratoryjnych – kierownik/nadzór dr Wiesława Łabęcka;

– warsztat mechaniczny – główny mechanik Henryk Styczyński.

25 lutego 1955 r. dr T. Kobusiewicz uzyskał stanowisko docenta³⁰. 30 kwietnia 1957 r. został wybrany na członka Komitetu Nauk Weterynaryjnych Polskiej Akademii Nauk, którą to funkcję pełnił do 31 grudnia 1968 r. W maju 1960 r. reprezentował Polskę w Paryżu na IX Konferencji Stałej Komisji Pryszczycy (Office International des Epizooties) i Międzynarodowym Kongresie Epizootycznym. W dniach 8–10 października 1960 r. razem z Jerzym Wiśniewskim (lekarzem weterynarii z Instytutu w Zduńskiej Woli) reprezentował Polskę podczas uroczystości obchodów rocznicy pięćdziesięciolecia powołania Instytutu Badawczego im. F. Loefflera na wyspie Riems w Niemczech³¹.

Razem z prof. dr. Stanisławem Kraussem i prof. dr. Abdonem Styszakiem w okresie od 18 września do 6 października 1961 r. przebywał w Związku Radzieckim, gdzie odwiedził kilka instytutów naukowych – Akademię Weterynarii w Moskwie, Biofabrykę w Kursku oraz Ukraiński Instytut Doświadczalny w Charkowie, zapoznając się z organizacją pracy i problematyką prowadzonych badań³².

²⁹ Relacja pracowników naukowych dr Wiesławy Łabęckiej i dr. Stefana Szkilnika. S. Szkilnik (ur. 6 lipca 1925 r.) został zatrudniony w Zakładzie Badania Pryszczycy w Zduńskiej Woli 1 lipca 1953 r. i był drugim z kolei zatrudnionym pracownikiem naukowym (po lek. wet. Czesławie Baranowskim). W okresach nieobecności T. Kobusiewicza pełnił funkcję zastępcy kierownika Zakładu. Zmarł 11 sierpnia 2012 r.

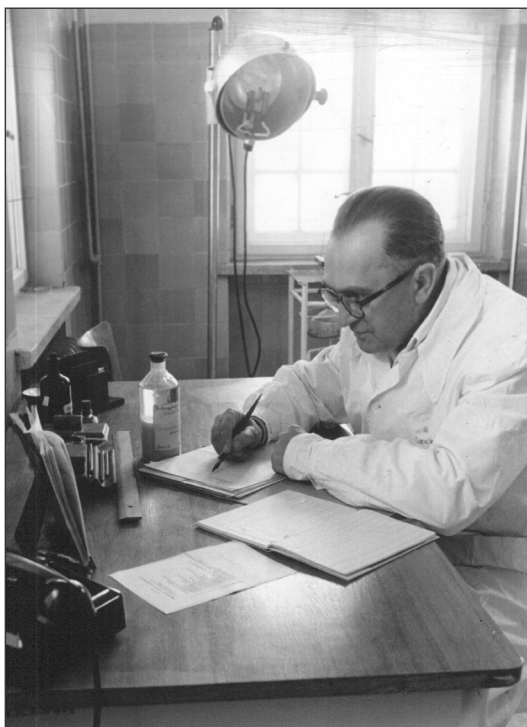
³⁰ „Dziennik Ustaw Ministra Szkolnictwa Wyższego” 1955, nr 4.

³¹ T. Kobusiewicz, *Jubileusz 50-lecia Instytutu Loefflera na Wyspie Riems*, „Medycyna Weterynaryjna” 1961, nr 4, s. 242.

³² T. Kobusiewicz, S. Kruss, A. Stryszak, *Aktualny stan badań naukowych w Instytucie Weterynarii w Związku Radzieckim, cz. I*, „Medycyna Weterynaryjna” 1962, nr 2, s. 105.

W 1962 r. został wybrany przewodniczącym powołanego w Zduńskiej Woli Społecznego Komitetu Budowy Kąpieliska Miejskiego. 22 lipca 1973 r. nastąpiło otwarcie Miejskiego Ośrodka Sportu, Turystyki i Wypoczynku „Relaks” z trzema basenami, brodzikami, placem zabaw i kortami tenisowymi³³.

W 1962 r. reprezentował Polskę na Międzynarodowym Kongresie Epizootycznym, dwukrotnie w latach 1972 i 1975 brał udział w obradach Komisji Pruszczycowej (Office International des Epizooties). 22 czerwca 1967 r. Rada Państwa nadała T. Kobusiewiczowi tytuł profesora nadzwyczajnego nauk weterynaryjnych.

Fot. 6. Doc. dr Tadeusz Kobusiewicz podczas pracy w Zakładzie Pruszczycy w Zduńskiej Woli, 1955 r.

Źródło: ze zbiorów Zakładu Pruszczycy Państwowego Instytutu Weterynaryjnego – Państwowego Instytutu Badawczego w Zduńskiej Woli

Prof. T. Kobusiewicz jest autorem lub współautorem ok. 100 prac naukowych, częściowo opublikowanych również w językach obcych (głównie w języku francuskim). Jego artykuły ukazywały się drukiem w takich czasopismach,

³³ T. Kościan, *Kalendarium Zduńskiej Woli*, Zduńska Wola 1995, s. 42, 48.

jak: „Medycyna Weterynaryjna”, „Wiadomości Weterynaryjne”, „Wojskowy Przegląd Weterynaryjny”, francuski biuletyn „Office International des Epizootie” oraz w wielu innych wydawnictwach. Zasadniczą cechą dorobku naukowego T. Kobusiewicza jest powiązanie doświadczeń laboratoryjnych z przeprowadzonymi na szeroką skalę badaniami w terenie oraz wprowadzanie osiągnięć naukowych do praktyki. Jego zainteresowania koncentrowały się wokół problematyki niedokrwistości zakaźnej, gruźlicy, tężca, różycy, pomoru, chorób śladowych i pryszczycy. W początkowym okresie działalności naukowej T. Kobusiewicz zajmował się głównie otrzymywaniem i stosowaniem anatoksyny tężcowej. Późniejsze prace poświęcone były różycy świń, a zwłaszcza przygotowaniu niezjadliwej kultury różycowej według Stauba. T. Kobusiewiczowi zawdzięczamy także wprowadzenie skaryfikacji skórnej według Fortnera, jako metody oceny stopnia nabytej odporności na różycę³⁴.

Do największych osiągnięć profesora (uzyskanych po ponad dwudziestu latach pracy) można zaliczyć:

- opracowanie własnej metody produkcji skoncentrowanej szczepionki przeciwpryszczycowej oraz opracowanie metod namnażania wirusa w hodowli komórkowej, co w znacznym stopniu umożliwiło wyeliminowanie potrzeby prowadzenia doświadczeń na dużych zwierzętach (krowa, świnia);
- określenie wartości uodporniającej szczepionek przeciwpryszczycowych oraz czasu trwania nabytej odporności poszczepiennej u bydła na podstawie oceny seroneutralizacji w hodowli komórkowej;
- adaptację metody Frenkla i daleko idącą jej modyfikację, a także zastosowanie w skali produkcyjnej.

Zastosowanie metody Frenkla, polegającej na namnożeniu *in vitro* wirusa pryszczycy na eksplantatach tkankowych, rozwiązało sprawę produkcji szczepionki przeciwpryszczycowej w ilościach masowych, za co T. Kobusiewicz w 1974 r. uzyskał nagrodę naukową Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Profesor wielokrotnie reprezentował polską naukę weterynaryjną na posiedzeniach Międzynarodowego Biura Epizootycznego w Paryżu, Komisji ds. Pryszczycy (OIE) Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), Stałej Weterynaryjnej Grupy Roboczej Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG) oraz na licznych konferencjach i kongresach, krajowych i zagranicznych. Zdobytą wiedzę przekazywał współpracownikom. Nie zaniedbywał pracy dydaktycznej – wyładał na Wydziale Weterynaryjnym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego (SGGW) w Warszawie, prowadził kursy i odprawy służby weterynaryjnej oraz szkolił specjalistów z dziedzin pokrewnych. Prowadził działalność dydaktyczną z ramienia takich instytucji i organizacji, jak: Instytut Weterynarii, Polskie Towarzystwo Mikrobiologów,

³⁴ „Życie Weterynaryjne” 1976, nr 12, s. 369–370.

Polskie Towarzystwo Nauk Weterynaryjnych, Zrzeszenie Lekarzy Weterynarii, Towarzystwo Epidemiologów i Lekarzy Chorób Zakaźnych³⁵.

W latach 1953–1974 Zakład kierowany przez T. Kobusiewicza wyprodukował ponad 15,5 mln dawek szczepionek. Osiągnięciem na skalę światową było uproszczenie składu płynu do hodowli wirusa pryszczycy, w którym zamiast kilkunastu drogich i trudnych do nabycia aminokwasów zastosowano z powodzeniem łatwe do uzyskania w kraju hydrolizaty białkowe. W zakresie badań prowadzonych nad pryszczycą i chorobami pryszczycopodobnymi Zakład współpracował z podobnymi instytucjami w Związku Radzieckim, Francji, Czechosłowacji, Niemieckiej Republice Demokratycznej, Rumunii, we Włoszech, Holandii, Belgii, Iranie, Argentynie i na Węgrzech. Pracownicy naukowi Zakładu często wyjeżdżali za granicę, brali udział w międzynarodowych sympozjach i kongresach. Zakład Badania Pryszczycy, jako jedyny zakład wirusologiczny tego typu w kraju, łączył ściśle badania naukowe z produkcją szczepionki przeciwpryszczycowej³⁶.

T. Kobusiewicz kierował zduńskowolskim Zakładem Pryszczycy Instytutu Weterynarii do czasu przejścia na emeryturę w 1976 r.³⁷ W uznaniu wybitnych osiągnięć na polu naukowym i w pracy społecznej Rada Państwa nadała mu 28 lipca 1976 r. Order Sztandaru Pracy I Klasy. Był on pierwszym lekarzem weterynarii, który otrzymał tak wysokie odznaczenie państwowe.

Już w czasie studiów i pracy w Warszawie T. Kobusiewicz działał w Klubie Sportowym „Polonia” Warszawa, a zdobyte doświadczenia wykorzystał wspierając Międzyzakładowy Robotniczy Klub Sportowy „Pogoń” w Zduńskiej Woli, którego był honorowym członkiem zarządu. Jako radny Miejskiej Rady Narodowej pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Komisji Wychowania, Oświaty, Kultury i Kultury Fizycznej oraz członka prezydium Miejskiego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki. Był także współzałożycielem (od maja 1975 r.) i wiceprezesem (do chwili śmierci) Towarzystwa Przyjaciół Zduńskiej Woli, którego działalność wspierał swoim autorytetem³⁸. Od 1930 r. należał do Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów. Był członkiem założycielem Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych, prezesem (w latach 1958–1968) i honorowym członkiem (od 1970 r.) Zrzeszenia Lekarzy i Techników Weterynarii Oddziału Łódzkiego. Należał do Związku Bojowników o Wolność i Demokrację

³⁵ *Działalność naukowa doc. dr. Tadeusza Kobusiewicza*, Akta osobowe prof. dr. Tadeusza Kobusiewicza, Państwowy Instytut Weterynaryjny – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach, s. 6.

³⁶ H. Lis, *Prof. dr Tadeusz Kobusiewicz (1905–1979) – wspomnienie*, „Medycyna Weterynaryjna” 2007, nr 8, s. 1004.

³⁷ Następnie funkcję kierownika Zakładu Badania Pryszczycy w Zduńskiej Woli sprawował dr Tadeusz Wijaszka.

³⁸ J. Kozłowski, *Miastu potrzebni*, Zduńska Wola 1995, s. 42.

(ZBoWiD), Związku Zawodowego Pracowników Rolnych PRL, Klubu Byłych Żołnierzy I Dywizji Grenadierów w Warszawie³⁹ oraz Office National des Aciens Combattants et Victimes de la Guerre we Francji. Nie należał do żadnej partii politycznej⁴⁰.

Fot. 7. Pracownicy Zakładu Pryszczy w Zduńskiej Woli, koniec lat pięćdziesiątych.

Od lewej siedzą: dr Jerzy Wiśniewski, Jabłoński – portier, przewodniczący Komórki Partijnej PZPR, dr Stefan Szkilnik, prof. dr Tadeusz Kobusiewicz – kierownik Zakładu, lek. wet. Hanna Dzióbkiewicz, lek. wet. Czesław Baranowski, Anna (?) Nowak – księgowa. W drugim szeregu stoją od lewej: Barbara Gorgolewska – laborant, Jan Zwierzchowski – magazynier, dziewiąta Zofia Szewczyk – laborant, dziesiąta Jabłońska – pomoc laboratoryjna, dwunasta Ulryka Cichal – laborant, czternasta Wanda Rogalska – laborant. Od lewej w trzecim szeregu stoją: drugi Jan Wojtasik – rzeźnik, trzeci Jan Łapeta – rzeźnik, piąty Józef Paluszkiewicz – pracownik gospodarczy, szósty Chaim Lichten – rzeźnik, siódma Antonina Buczyńska – kucharka

Źródło: ze zbiorów dr. Stefana Szkilnika

³⁹ Klub Byłych Żołnierzy I Dywizji Grenadierów w Warszawie (obecnie Środowisko Byłych Żołnierzy I Dywizji Grenadierów) powstał w 1971 r. i liczył ok. 350 byłych żołnierzy I Dywizji Grenadierów walczących we Francji. Obecnie (stan na 24 kwiecień 2012 r.) Środowisko liczy 12 osób, w tym 2 osoby mieszkające za granicą i wchodzi w skład Krajowego Związku byłych Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Prezesem jest płk. rez. Stefan Gawlik.

⁴⁰ *Charakterystyka*, Akta osobowe prof. dr. Tadeusza Kobusiewicza, Państwowy Instytut Weterynaryjny – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach.

Fot. 8. Prof. dr Tadeusz Kobusiewicz w swoim gabinecie w Zakładzie Pryszczycy Instytutu Weterynarii w Zduńskiej Woli, lata siedemdziesiąte XX w.
Źródło: ze zbiorów Jolanty i Józefa Hermanowiczów

Fot. 9. Pracownicy przed Zakładem Badania Pryszczycy Instytutu Weterynarii w Zduńskiej Woli, 1976. Od lewej stoją: Zofia Adamczewska, Ewa Wrzosek, prof. dr Tadeusz Kobusiewicz, lek. wet. Hanna Dzióbkiewicz, lek. wet. Czesław Baranowski, dr Wiesława Łabęcka, dr Stefan Szkilnik
Źródło: ze zbiorów Jerzego Grzanki

Jak widzę Zduńską Wolę w roku 2000. Wywiad z prof. dr. Tadeuszem Kobusiewiczem przeprowadzony w 1977 r., rozmawiała Elżbieta Wiśniewska⁴¹.

Panuje ogólne przekonanie, że w najbardziej różowym kolorze widzą przyszłość wroźki, dzieci i [...] naukowcy. Niestety, prof. dr. T. Kobusiewicz, znany mikrobiolog i wirusolog, nie chciał bawić się w prorocstwa i na pytanie, jak widzi Zduńską Wolę w 2000 r., dał odpowiedź wymijającą.

– *Mógłbym jedynie powiedzieć, jak – moim zdaniem – powinno wyglądać miasto za 23 lata, zasygnalizować pewne potrzeby Zduńskiej Woli, z którymi do 2000 r. władze miasta winny się uporać.*

– *Prestiż miasta zależy głównie od miejsca, jakie zajmuje w nim nauka, oświata i kultura. Co dla tych dziedzin w Zduńskiej Woli należałoby do roku 2000 zrobić?*

– *Za 23 lata Zduńska Wola winna mieć koniecznie wyższy zakład naukowy. Do charakteru i potrzeb miasta najbardziej odpowiedni byłby oddział Politechniki Łódzkiej. Widziałbym w Zduńskiej Woli co najmniej wydział elektryczny i włókienniczy, jako szczególnie pożyteczne. Życzylbym sobie również oddzielnego budynku dla Liceum Plastycznego i gmachu dla Średniej Szkoły Muzycznej, przy czym należałoby usytuować go w miejscu cichym i spokojnym, najlepiej w parku. Nowy Miejski Dom Kultury widzę z w pełni wyposażonymi pracowniami, myślę o scenie teatralnej, a może nawet o własnym teatrze dla Zduńskiej Woli, z widownią odpowiadającą potrzebom miasta. Przydałaby się także stała galeria obrazów i muzeum z prawdziwego zdarzenia. Dla muzeum, które zastąpi w 2000 r. Izbę Tkacką, przewiduję siedzibę w Pałacu Złotnickich, tam gdzie obecnie mieści się Urząd Miasta, zaś przybudówka Pałacu mogłaby służyć bezdomnym dzisiaj organizacjom jak: Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, TKKF, Liga Kobiet, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci itd.*

– *W ten sposób zapewniłby Pan Profesor możliwość rozwoju intelektualnego i kulturalnego zduńskowolanom 2000 r. Proponuję, abyśmy teraz przeszli do nieco bardziej prozaicznych, choć nie mniej ważnych spraw rekreacji i wypoczynku w Zduńskiej Woli za 23 lata. Co w tym zakresie widziałby Pan Profesor do zrobienia?*

– *Konieczne jest wybudowanie krytego basenu o wymiarach olimpijskich, z podgrzewaną wodą, hali sportowej z boiskiem do gier zespołowych i z wykładaną tartaną bieżnią, porządny byłby również tor łyżwiarski, a dla wszystkich mieszkańców Park Kultury i Wypoczynku, dla którego najlepszym miejscem byłyby tereny nad przyszłym zalewem, aż do lasu Paprockiego.*

– *Intuicyjnie przypuszczamy, że do 2000 r. najdrażniejsze w dniu dzisiejszym problemy mieszkaniowe i sprawy usług zostaną już definitywnie rozwiązane. Jakie jest Pana Profesora zdanie w tej sprawie?*

– *Ja też tak sądzę. Rok 2000 winien zapewnić nie tylko Zduńskiej Woli, ale w całej Polsce każdej rodzinie mieszkanie, a każdemu jej członkowi oddzielny*

⁴¹ *Dni Zduńskiej Woli 77*, Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli 1977, s. 7.

pokój. Zaś sprawa usług winna być postawiona na pierwszym miejscu: co dzień minut autobus miejski, dostawa artykułów żywnościowych do domu, naprawy, pranie w terminach krótkich i jako efektywna odpowiedź na telefon od klienta. Dziś są to sprawy zatruwające krew w żyłach niemal wszystkim kobietom w Zduńskiej Woli. Mam również nadzieję, że od 2000 r. poprawi się zdecydowanie zaopatrzenie sklepów w mieście.

– Życzenia, które Pan Profesor wyraził, nie mają faktycznie nic wspólnego z fantastyką, ale i tak byłibyśmy bardzo radzi, gdyby się spełniły, bo życie w Zduńskiej Woli stałoby się wówczas na pewno miłsze i wygodniejsze.

Dziękujemy.

Po przejściu na zasłużoną emeryturę w 1976 r. T. Kobusiewicz pełnił funkcję konsultanta ds. pryszczy. Nadal mieszkał z żoną⁴² w mieszkaniu służbowym Zakładu Pryszczy Instytutu Weterynarii w Zduńskiej Woli, przy ul. Wodnej 5. Znał język francuski, niemiecki, angielski oraz słabo rosyjski. Jako zamiłowany sportowiec uprawiał: boks i piłkę nożną (przed wojną) oraz pływanie, narciarstwo i gimnastykę⁴³.

Fot. 10. Grób prof. dr. Tadeusza Kobusiewicza na starym cmentarzu pw. św. Józefa przy ul. Ogrodowej w Łodzi
Źródło: fot. J. Stulczewski, 2012

⁴² Genowefa Kobusiewicz, po śmierci męża mieszkała w Zduńskiej Woli jeszcze do 1982 r. Następnie zamieszkała z córką w Warszawie. Zmarła 15 grudnia 1987 r. w Warszawie.

⁴³ Relacja Józefa Hermanowicza, zięcia Tadeusza Kobusiewicza.

16 czerwca 1979 r. po południu na jednej z ulic w Zduńskiej Woli dostał nagle ataku serca, po przewiezieniu do Szpitala Miejskiego zmarł nad ranem 17 czerwca. Miał 74 lata. Został pochowany na starym cmentarzu pw. św. Józefa przy ul. Ogrodowej w Łodzi (kwatery 18B – 1/16B – 10)⁴⁴.

Dziś miasto, któremu pozostawił cenną placówkę naukową, ma jedną z ulic nazwaną jego imieniem (uchwałą Miejskiej Rady Narodowej w Zduńskiej Woli z 26 marca 1982 r.)⁴⁵. 10 października 2001 r. w zorganizowanym przez Rozgłosnię Regionalną „Nasze Radio” i Tygodnik „Siedem Dni” plebiscycie został mu przyznany tytuł zduńskowolanina XX w.⁴⁶

Duży jest wkład prof. T. Kobusiewicza w działalność społeczno-zawodową Służby Weterynaryjnej. Wyróżnił się też jako działacz sportowy i propagator sportu wśród młodzieży. Jego najważniejszym osiągnięciem pozostanie stworzenie podstaw naukowych profilaktyki i zwalczania pryszczycy w kraju. Dzięki dorobkowi profesora i jego współpracowników Polska należała i należy do nielicznych na świecie krajów, które tak skutecznie opierają się wtargnięciu tej groźnej epizootii⁴⁷. Jego wielkie zaangażowanie w pracę naukową spowodowało, że należy do czołowych i najbardziej zasłużonych lekarzy weterynarii w Polsce i na świecie. Jednak jako jedyny do tej pory w Polsce pozostaje tak wysoko kwalifikowanym specjalistą w dziedzinie badania pryszczycy.

Za działalność naukową i społeczną uhonorowany został: Krzyżem Croix du Combattant (sierpień 1945 r.), Medalem Engagés Volontaires (sierpień 1945 r.), Medalem 10-lecia PRL (17 stycznia 1955 r.), Złotym Krzyżem Zasługi (22 lipca 1959 r.), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (7 września 1963 r.), Złotą Odznaką Międzyzakładowego Robotniczego Klubu Sportowego „Pogoń” (9 stycznia 1965 r.), Złotą Odznaką Zrzeszenia Lekarzy Weterynarii (21 stycznia 1965 r.), Honorową Odznaką Woj. Łódzkiego (14 lipca 1965 r.), Odznaką za Wzorową Pracę w Służbie Weterynarii (22 lipca 1966 r.), Odznaką 1000-lecia Sportu Polskiego (16 października 1967 r.), dyplomem członka honorowego Zrzeszenia Lekarzy i Techników Weterynarii (12 kwietnia 1970 r.), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1 czerwca 1970 r.), Odznaką I Dywizji Grenadierów we Francji (21 czerwca 1970 r.), Złotą Odznaką Zasłużonego Działacza Kultury Fizycznej (21 marca 1972 r.), listem pochwalnym tow. Edwarda Gierka – I Sekretarza KC PZPR (31 grudnia 1973 r.), wpisem do Księgi Zasłużonych dla Woj. Łódzkiego (22 lipca 1974 r.), dyplomem honorowym w uznaniu zasług dla rozwoju m. Zduńskiej Woli (23 października 1975 r.), Honorową

⁴⁴ Razem z Tadeuszem Kobusiewiczem jest pochowana jego żona Genowefa. Tam też spoczywają rodzice Genowefy – Franciszek i Stanisława, oraz jej siostra – Maria Cichecka.

⁴⁵ Wcześniej ulica nosiła nazwę Mikołaja.

⁴⁶ K. Kowalczyk, *Zduńskowolanie stulecia*, „Siedem Dni” 2001, nr 42, s. 8.

⁴⁷ Epizootia (pomór, zaraza) – występowanie zachorowań na określoną chorobę zakaźną, wśród zwierząt na danym terenie.

Brązową Odznaką Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej (21 czerwca 1976 r.), wpisem do Księgi Zasłużonych dla woj. sieradzkiego (22 lipca 1976 r.), Orderem Sztandaru Pracy I Klasy (28 lipca 1976 r.), dyplomem honorowym i wpisem do Księgi Zasłużonych dla m. Zduńskiej Woli (17 stycznia 1977 r.), odznaką Zasłużony Działacz Kultury (25 kwietnia 1977 r.), medalem pamiątkowym jubileuszu 50-lecia Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów (10 października 1977 r.) oraz dyplomem kampanii francuskiej I Pułku Artylerii Ciężkiej Pomorskiej I Dywizji Grenadierów.

ANEKS

Wykaz prac Tadeusza Kobusiewicza od 1929 r.⁴⁸

- T. Kobusiewicz, T. Jastrzębski, *Patologia szczegółowa i terapia chorób wewnętrznych zwierząt domowych. Choroby serca i naczyń krwionośnych wg wykładów prof. Łopatyńskiego*, skrypt, brak wydawnictwa, 1929, ss. 77.
- T. Kobusiewicz, *Szczepienia zapobiegawcze przeciwko gruźlicy ludzi i zwierząt za pomocą B.C.G.*, WW 1934, nr 168.
- T. Kobusiewicz, *Znaczenie miana antytoksycznego surowicy zwierząt uodpornionych anatoksyną tężcową dla oceny wartości antygenowej anatoksyny*, WW 1934, nr 171.
- T. Kobusiewicz, *Wrażliwość koni na tężec po jedno i dwukrotnym uodpornieniu anatoksyną tężcową*, WW 1936, s. 268–277.
- T. Kobusiewicz, *Masowe uodpornianie koni w wojsku przeciw tężcowi anatoksyną tężcową*, BSWTWW 1936, nr 7, s. 159–177.
- T. Kobusiewicz, *Odporność śródzakazna czyli symbiotyczna*, BWW 1937, nr 10, s. 148–154.
- T. Kobusiewicz, *Zakończenie masowego uodporniania koni w wojsku przeciw tężcowi anatoksyną tężcową*, WPW 1938, nr 3, s. 233–248.
- T. Kobusiewicz, *Lizatoterapia w świetle ostatnich badań*, WPW 1939, nr 2, s. 153–165.

⁴⁸ Wykaz jest niepełny, głównie oparty na spisie prac i referatów ogłoszonych drukiem w latach 1929–1951, zamieszczonym w Aktach osobowych prof. T. Kobusiewicza w Instytucie Weterynarii w Puławach, czasopiśmie „Medycyna Weterynaryjna” z lat 1948–1976, znajdującym się w Zakładzie Pryszczycy w Zduńskiej Woli i innych drobnych dokumentach. Objasnienia skrótów: BOIE – Bulletin de l’Office International des Epizooties, BSWTWW – „Biuletyn Sekcji Weterynaryjnej Towarzystwa Wiedzy Wojskowej”, BVIP – „The Bulletin of the Veterinary Institute in Pulawy”, BWW – „Biuletyn Weterynarii Wojskowej”, G – „Gromada”, MW – „Medycyna Weterynaryjna”, PH – „Przegląd Hodowlany”, RNR – „Rocznik Nauk Rolniczych”, WPW – „Wojskowy Przegląd Weterynarii”, WW – „Widomości Weterynaryjne”, X COIE – X Conf. de la Commission perm. de la f. apht. de l’Office International des Epizooties, ZPNP – „Zeszyty Problemowe Nauki Polskiej”, ŻW – „Życie Weterynaryjne”.

- T. Kobusiewicz, *Wrażenia z trzymiesięcznego stażu naukowego w pracowniach bakteriologicznych angielskich: styczeń – kwiecień 1939. Referat wygłoszony na posiedzeniu Towarzystwa Wiedzy Wojskowej w maju 1939 r.*, WPW 1939, nr 3.
- T. Kobusiewicz, *Specyficzne leczenie anatoksyną schorzeń spowodowanych przez gronkowce*, MW 1947, nr 3, s. 164–166.
- T. Kobusiewicz, *Istota szczepień przeciwężcowych ludzi i zwierząt anatoksyną tężcową*, MW 1947, nr 8.
- T. Kobusiewicz, *Szczepionka przeciw różycy świń wg Stauba*, MW 1947, nr 9.
- T. Kobusiewicz, *Centrum Wyszolenia i Badań Weterynaryjnych od 1930 do 1939 r.*, WPW 1948, nr 1.
- T. Kobusiewicz, J. Gostyńska-Steffen, *Niezjadliwa kultura różycowa wg prof. Stauba*, MW 1948, nr 7, s. 420–425.
- T. Kobusiewicz, S. Żołnierczyk, J. Steffenowa, *Penicylina w walce z różycą świń*, MW 1949, nr 3, s. 205–207.
- T. Kobusiewicz, *25-lecie odkrycia anatoksyny przez Gastona Ramona*, MW 1950, nr 2, s. 80–82.
- T. Kobusiewicz, J. Steffen, *Wartość uodporniająca niezjadliwej kultury różycowej (prof. Stauba) u trzody chlewnej*, MW 1950, nr 3, s. 152–155.
- T. Kobusiewicz, J. Parnas, *Wrażenia z podróży naukowej do Niemieckiej Republiki Demokratycznej*, MW 1950, nr 10, s. 572–576.
- T. Kobusiewicz, *Choroby inwazyjne*, skrypt dla Kursu Sanitariuszy Wet. PGR, brak wydawnictwa, 1950, s. 1–40.
- T. Kobusiewicz, *Stosowanie szczepionki p/różycowej świń wg Trauba*, MW 1951, nr 3.
- T. Kobusiewicz, *XIX Sesja Międzynarodowego Biura Epizootycznego w Paryżu*, MW 1951, nr 12, s. 795–798.
- T. Kobusiewicz, *Tężec – choroba przyrzanna*, ŻW 1951, nr 3, s. 43–44.
- T. Kobusiewicz, S. Kruss, *Pryszczycyca (Aphta epizootica)*, MW 1952, 3.
- T. Kobusiewicz, S. Kruss, *Pryszczycyca*, Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, 1952, ss. 28.
- T. Kobusiewicz, *Tuczarnia świń gigant w Nagytetany*, PH 1952, brak numeru.
- T. Kobusiewicz, *L'immunisation contre le rouget du porc avec le Vaccin Unique selon Staub*, brak wydawnictwa, 1952.
- T. Kobusiewicz, *Biotermiczny sposób odkażania nawozu*, 1952, brak numeru.
- T. Kobusiewicz, *Wartość surowicy ozdowieńców oraz surowicy normalnej końskiej w walce z pryszczycą*, MW 1952, nr 9, s. 388–390.
- T. Kobusiewicz, *Zbieranie krwi od ozdowieńców popryszczycowych*, MW 1952, 11, s. 491–493.
- T. Kobusiewicz, *W sprawie artykułu „Spostrzeżenia przy zwalczaniu pryszczycy”*, MW 1952, nr 11, s. 517.
- T. Kobusiewicz, *Pobieranie i przesyłanie do badań materiału od bydła chorego na pryszczycę*, MW 1953, nr 11, s. 509–511.
- T. Kobusiewicz, *Zastosowanie szczepionek w akcji zwalczania pryszczycy*, MW 1954, nr 2, s. 60–62.
- T. Kobusiewicz, *Praktyczna wartość szczepionki różycowej wg Trauba w Polsce*, cz. I, MW 1954, nr 8, s. 453–455.

- T. Kobusiewicz, *Praktyczna wartość szczepionki różycowej wg Trauba w Polsce*, cz. II, MW 1954, nr 10, s. 565–571.
- T. Kobusiewicz, S. Szkilnik, *Szczepionka pryszczycowa oraz jej wartość uodporniająca w warunkach laboratoryjnych*, MW 1955, nr 2, s. 77–80.
- T. Kobusiewicz, H. Dzióbkiewicz, Cz. Baranowski, *Występowanie typów zarazka pryszczycy w czasie epizootcji 1951–1954*, MW 1955, nr 6, s. 334–337.
- T. Kobusiewicz, *Próba terenowa wartości uodporniającej szczepionki pryszczycowej*, MW 1956, nr 2, s. 71–74.
- T. Kobusiewicz, *XXV Sesja Międzynarodowego Biura Epizootycznego (O.I.E.) w Paryżu*, MW 1957, nr 8, s. 449–451.
- T. Kobusiewicz, *Sprawozdanie z pobytu we Francji w Instytucie Pryszczycy w Lyonie i Instytucie im. d-ra Merieux w Marcy-L'etoile*, MW 1957, nr 11, s. 701–703.
- T. Kobusiewicz, *Chinozolowa szczepionka pryszczycowa produkcji Zakładu Pryszczycy I.W.*, RNR 1957, t. 68,
- T. Kobusiewicz, *XXVII Sesja Międzynarodowego Biura Epizootycznego w Paryżu*, MW 1958, nr 10.
- T. Kobusiewicz, *Le vaccin chinolé contre la fièvre aphteuse*, BOIE 1958, nr 1–2.
- T. Kobusiewicz, *Vaccination anti-aphteuse dans un foyer contaminé*, BOIE 1958, nr 1–2.
- T. Kobusiewicz, *Francuski Instytut Pryszczycy w Lyonie*, MW 1959, nr 11.
- T. Kobusiewicz, H. Oberfeld, *Aktualna sytuacja pryszczycowa w Europie*, MW 1959, nr 12.
- T. Kobusiewicz, *Kontrola bakteriologiczna mączek pochodzenia zwierzęcego (wg pracy Willems Thomess)*, MW 1960, nr 4.
- T. Kobusiewicz, *IX. Konferencja Stałej Komisji Pryszczycy O.I.E.*, MW 1960, nr 7, s. 389–393.
- T. Kobusiewicz, *XXVIII Sesja Międzynarodowego Biura Epizootycznego w Paryżu*, cz. I, MW 1960, nr 8, s. 449–452.
- T. Kobusiewicz, *XXVIII Sesja Międzynarodowego Biura Epizootycznego w Paryżu*, cz. II, MW 1960, nr 9, s. 516–518.
- T. Kobusiewicz, *XXVIII Sesja Międzynarodowego Biura Epizootycznego w Paryżu*, cz. III, MW 1960, nr 10, s. 581–584.
- T. Kobusiewicz, J. Pustelni, J. Wiśniewski, *Stosowanie szczepionki pryszczycowej w środowisku zakażonym*, MW 1960, nr 11, s. 642–643.
- T. Kobusiewicz, *Recherches complémentaires sur le vaccin chinolé de la fièvre aphteuse en Pologne*, BOIE 1960, nr 55.
- T. Kobusiewicz, *Jubileusz 50-lecia Instytutu Loefflera na Wyspie Riems*, MW 1961, nr 4, s. 242–244.
- T. Kobusiewicz, *Podstawy oceny szczepień przeciwko pryszczycy*, ZPNP 1961, t. 23.
- T. Kobusiewicz, *Metody standaryzacji i oceny szczepionek*, ZPNP 1961, t. 23.
- T. Kobusiewicz, *Zwalczanie pryszczycy u zwierząt w dobie obecnej*, PH 1961, nr 9.
- T. Kobusiewicz, S. Kruss, A. Stryszak, *Aktualny stan badań naukowych w Instytucie Weterynarii w Związku Radzieckim*, cz. I, MW 1962, nr 2, s. 105–109.
- T. Kobusiewicz, S. Kruss, A. Stryszak, *Aktualny stan badań naukowych w Instytucie Weterynarii w Związku Radzieckim*, cz. II, MW 1962, nr 3, s. 162–165.
- T. Kobusiewicz, *Konferencje epizootyczne we Francji*, MW 1962, nr 8, s. 459–464.

- T. Kobusiewicz, *Les recherches sur l'immunité chez le bétail vaccine sous la muqueuse avec les petites doses le vaccine anti-aphteux*, BOIE 1962, nr 5–6.
- T. Kobusiewicz, H. Dzióbkiewicz, *Recherches sur l'immunité du bétail vaccine sous la muqueuse avec de petites doses de vaccin antiaphteux*, X COIE 1962, nr 40.
- T. Kobusiewicz, Cz. Baranowski, H. Dzióbkiewicz, *Badania terminu ważności chinozolowych szczepionek przeciwpryszczycowych*, MW 1963, nr 5, s. 256–257.
- T. Kobusiewicz, S. Szkilnik, *Investigations on the Modified Foodand – Mouth Disease Vaccine I.W.*, BVIP 1963, nr 4.
- T. Kobusiewicz, S. Szkilnik, *Badania nad zmodyfikowaną szczepionką przeciwpryszczycową IW*, MW 1964, nr 10, s. 589–591.
- T. Kobusiewicz, *Infection de l'enfant par le virus aphteux de type*, BOIE 1964, nr 9–10.
- T. Kobusiewicz, J. Wiśniewski, *Mianowanie wirusa pryszczycy in vivo w hodowli komórek nerki świni*, MW 1965, nr 1, s. 16–17.
- T. Kobusiewicz, *Instytut Surowic i Szczepionek Razi w Hessarak (Iran)*, MW 1966, nr 10, s. 624–626.
- T. Kobusiewicz, Cz. Baranowski, M. Latała-Niedzielska, W. Łabęcka, S. Szkilnik, J. Wiśniewski, *Próby uodpornienia bydła szczepionką zawierającą żywy lapinizowany wirus pryszczycy*, MW 1967, nr 6, s. 268–270.
- T. Kobusiewicz, H. Jankowski, J. Wiśniewski, K. Wasiński, T. Wijaszka, *Przeżywalność wirusa pomoru świń, choroby Aujeszky'ego i pryszczycy w preparacie paszowym Sangwinit*, MW 1967, nr 9, s. 519–521.
- T. Kobusiewicz, W. Łabęcka, *Wrażliwość trzody chlewnej na sztuczne zakażenie wirusem pryszczycy*, MW 1968, nr 4, s. 202–204.
- T. Kobusiewicz, J. Wiśniewski, S. Szkilnik, Cz. Baranowski, J. Jankowska, W. Łabęcka, *Przygotowanie próbnej szczepionki przeciwpryszczycowej z wirusa namnożonego w hodowli komórkowej*, MW 1968, 1968, s. 339–341.
- T. Kobusiewicz, J. Wiśniewski, J. Jankowska, S. Szkilnik, *Określenie czasokresu odporności na podstawie poziomu przeciwciał zubojujących i doświadczalnego zakażenia po zastosowaniu u bydła trójwalentnej szczepionki przeciwpryszczycowej*, MW 1969, nr 3, s. 152–154.
- T. Kobusiewicz, W. Łabęcka, S. Szkilnik, J. Wiśniewski, Cz. Baranowski, *Attempts of Swine Immunization against Food and Mouth Disease*, BVIP 1969, nr 13.
- T. Kobusiewicz, J. Wiśniewski, Cz. Baranowski, J. Jankowska, S. Szkilnik, *Wartość uodporniająca doświadczalnych szczepionek przeciwkopryszczycowych przygotowanych z wirusa typu C namnożonego w hodowli komórkowej*, MW 1970, nr 6.
- T. Kobusiewicz, J. Jankowska, S. Szkilnik, Cz. Baranowski, *Określenie stopnia odporności u bydła na podstawie przeciwciał neutralizujących po zastosowaniu szczepionki przeciwpryszczycowej typu C wg Frenkla*, MW 1971, nr 9.
- T. Kobusiewicz, *Zakład Badania Pryszczycy IW w Zduńskiej Woli*, ŻW 1971, nr 11, s. 325–327.
- T. Kobusiewicz, *XII Konferencja Komicji ds. Pryszczycy przy Międzynarodowym Urzędzie Epizootii (OIE) w Paryżu*, MW 1972, nr 7, s. 407–408.
- T. Kobusiewicz, J. Wiśniewski, S. Szkilnik, Cz. Baranowski, J. Jankowska, *Określenie czasokresu odporności na podstawie poziomu przeciwciał zubojujących po*

- zastosowaniu szczepionki przeciwpryszczycowej typu 0 wg Frenkla*, MW 1972, nr 10, s. 586–588.
- T. Kobusiewicz, S. Szkilnik, J. Wiśniewski, Cz. Baranowski, W. Łabęcka, J. Jankowska, *Zastosowanie metody Frenkla w produkcji szczepionki przeciwpryszczycowej*, MW 1973, nr 5.
- T. Kobusiewicz, W. Łabęcka, S. Szkilnik, J. Wiśniewski, Cz. Baranowski, *Wartość uodporniająca szczepionki przeciwpryszczycowej dla świń przygotowanej wg Frenkla*, MW 1973, nr 6.
- T. Kobusiewicz, *Historia rozwoju produkcji szczepionki przeciwpryszczycowej w Polsce*, ŻW 1973, nr 7, s. 204–205.
- T. Kobusiewicz, J. Wiśniewski, S. Szkilnik, Cz. Baranowski, W. Łabęcka, J. Jankowska, *Comparaison de la valeur immunigène des vaccins anti-aphteux préparés a partiz de virus multiplés*, BOIE 1973, nr 7–8.
- T. Kobusiewicz, J. Wiśniewski, S. Szkilnik, C. Baranowski, J. Jankowska, W. Łabęcka, *Postępowanie: Ilościowa analiza uodporniającego dawki szczepionek przeciwko pryszczycy przygotowanych z wirusem propagowane na błonie śluzowej języka i bydła w kulturze po Frenkle*, MW 1974, nr 1.
- T. Kobusiewicz, J. Wiśniewski, S. Szkilnik, Cz. Baranowski, J. Jankowska, W. Łabęcka, *Ocena mocy szczepionek przeciwpryszczycowych wyrażona w 50 % dawce ochronnej*, MW 1974, nr 3, s. 142–145.
- T. Kobusiewicz, S. Szkilnik, J. Wiśniewski, Cz. Baranowski, J. Jankowska, *Wpływ czasu przechowania nabłonka językowego bydła na właściwości uodporniające szczepionki przeciwpryszczycowej przygotowanej metodą Frenkla*, MW 1974, nr 4, s. 220–221.
- T. Kobusiewicz, M. Decowski, *Centrum Wyszukolenia i Badań Weterynaryjnych w latach 1934–1939*, MW 1974, nr 12, s. 752–756.
- T. Kobusiewicz, H. Lis, *XIV Konferencja Komisji Pryszczycowej Office International des Epizootie*, MW 1975, nr 8, s. 454–456.
- T. Kobusiewicz, W. Łabęcka, J. Wiśniewski, *Ocena wartości uodpornianej trójwalentnej szczepionki przeciwpryszczycowej produkcji Laboratorium Roger Belon u świń*, MW 1975, nr 12, s. 709–711.
- T. Kobusiewicz, Cz. Baranowski, S. Szkilnik, W. Łabęcka, J. Jankowska, *Badania w kierunku obecności wirusa pryszczycy w mleku od krów uodpornionych szczepionkami przeciwpryszczycowymi*, MW 1976, nr 1, s. 45–46.

Autor pragnie podziękować rodzinie prof. dr. Tadeusza Kobusiewicza, panu dr. Krzysztofowi Niemczukowi, dyrektorowi Państwowego Instytutu Weterynaryjnego – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach wraz z pracownikami, dr. Andrzejowi Kęsemu, kierownikowi Zakładu Pryszczycy w Zduńskiej Woli wraz z pracownikami, dr. Stefanowi Szkilnikowi oraz dr. Wiesławie Łabęckiej za udzielenie informacji i udostępnienie dokumentów.

Bibliografia

- Chadrysiak B., *Państwowe Liceum Ogólnokształcące im. Kazimierza Wielkiego w Zduńskiej Woli (1921–1971)*, Zduńska Wola 1971.
- Dni Zduńskiej Woli* 77, Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli 1977.
- „Dziennik Ustaw Ministra Szkolnictwa Wyższego” 1955, nr 4.
- Encyklopedia popularna PWN*, Warszawa 1982.
- Hryniak E., *Studium historyczno-konserwatorskie miasta Szadek*, Kielce 1989.
- Kościan T., *Kalendarium Zduńskiej Woli*, Zduńska Wola 1995.
- Kowalczyk K., *Zduńskowolanie stulecia*, „Siedem Dni” 2001, nr 42.
- Kozłowski J., *Miastu potrzebni*, Zduńska Wola 1995.
- Lis H., *Prof. dr Tadeusz Kobusiewicz (1905–1979) – wspomnienie*, „Medycyna Weterynaryjna” 2007, nr 8.
- „Medycyna Weterynaryjna”, 1948–1976.
- Millak K., *Sto lat weterynarii w Puławach 1862–1962*, Puławy 1962.
- Państwowy Instytut Weterynaryjny – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach, Akta osobowe prof. dr. Tadeusza Kobusiewicza.
- Poradowski R., *Zduńskowski Pasteur*, „Głos Robotniczy”, 30 marca 1982.
- Radomyski S., *Zarys historii Szkoły Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu 1926–1939*, Pruszków 1992.
- Relacje: Jolanty i Józefa Hermanowiczów (z 6 lutego 2012 r., 23 kwietnia 2012 r.), Stanisława Podwysockiego (z 7 marca 2012 r., 25 kwietnia 2012 r.), Jadwigi Podwysockiej (z 26 kwietnia 2012 r.), dr Wiesławy Łabęcki (z 26 kwietnia 2012 r.), Jolanty Łaszczewskiej (z 2 maja 2012 r.), dr Stefana Szkilnika (z 7 maja 2012 r.), Jacka Gralaka (z 14 maja 2012 r.).
- Spis prac opublikowanych w latach 1955–1974 przez dr. Stefana Szkilnika, w zbiorach dr. S. Szkilnika.
- Urząd Stanu Cywilnego w Szadku, Akta zgonów, nr 30/1921, 41, 65/1945, 5/1950, 24/1955, 4/1959.
- Urząd Stanu Cywilnego w Warcie, Akt zgonu, nr 24/1944.
- Własnoręczny życiorys prof. dr. T. Kobusiewicza, w zbiorach rodziny.
- Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Łodzi, Parafia Szadek, Akt małżeństwa, nr 58/1887, Akt urodzenia, nr 229/1902, 120/1905.
- Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Łodzi, Oddział w Sieradzu, Cechy miasta Szadku 1649–1939, sygn. 82/14, 17, 18.
- „Życie Weterynaryjne” 1976, nr 12.

TADEUSZ MARIAN KOBUSIEWICZ (1905–1979)

– DISTINGUISHED PROFESSOR IN VETERINARY MEDICINE

Summary

Tadeusz Marian Kobusiewicz – eminent professor in veterinary medicine, captain of the Polish Army, was born in Szadek. He earned doctor's degree in Warsaw in 1934, then served internship in Great Britain in 1939, and in Pasteur Institute in Paris in 1945. In

1951 he became head of the Institute for Research on Foot-and-Mouth Disease in Gorzów Wielkopolski, and in 1953 set up in Zduńska Wola a Foot-and-Mouth Disease Section of the Veterinary Medicine Institute. He was a dedicated social worker, actively engaged in sports promotion, chairman of the Łódź Section of Veterinary Doctors and Technicians Association, and councillor in Zduńska Wola.

T. M. Kobusiewicz was the first Polish veterinary doctor to successively immunize against tetanus all horses in the Polish Army. He was the best in Poland specialist on the foot-and-mouth disease, who provided scientific foundations for prevention and cure of this disease. In recognition of his merits he was awarded I Class Order of the Banner of Labour. Died in 1979. One of the streets in Zduńska Wola was given his name.